

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

§. VI. Solvuntur objectiones

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

§. V.

Alia difficultas resolvitur. Et per accidens, sive ex parte credentis, non posse fidei subesse falsum, demonstratur.

Dico secundo, fidei non posse subesse falsum, etiam per accidens, sive ex parte credentis.

109. Probatur: Ut fidei per accidens, sive ex parte credentis, falsum subesse posset, deberet homo posse illud credere, fide non tantum humana, sed etiam divina: Atqui licet ex ignorantia invincibili putet illud esse verum, & à Deo revelatū, non tamen potest ipsum credere fide divina, sed tantum humana. Ergo non potest, etiam per accidens, sive ex parte credentis, fidei subesse falsum. Major constat: Minor vero probatur. Non potest quis uti fide divina ad eliciendum assensum falsum & erroneum: Sed si posset credere fide divina aliquid falsum, eo ipso uteretur tali fide ad eliciendum assensum falsum & erroneum: Ergo non potest homo aliquid falsum credere fide divina. Minor constat: Etus enim quo quis credit aliquid falsum, licet existimatum verum, est assensus falsus & erroneus. Major vero probatur primo ex D. Thoma hic art. 3. ubi sic discutit: *Nihil subest alicui potentia vel habitui, aut etiam actui, nisi mediante ratione formali objecti: sicut color videri non potest, nisi per lucem, aut sonus audiri non potest, nisi per medium demonstrativum. Dicitur est autem quod ratio formalis obiecti fidei est veritas prima: unde nihil potest credere sub fide, nisi in quantum stat sub veritate prima, sub qua nullum falsum stare potest: sicut nec verum sub ente, nec malum sub bonitate.* Quibus verbis S. Doctor hanc rationem insinuat: Quidquid attingit habitus fidei, debet necessarii cadere sub ejus ratione formali sub qua: Sed nullum falsum potest cadere sub ratione formali sub qua fidei, nimirum divina revelatione; cum Deus non possit mentiri, nec aliquid falsum revelare, ut §. 1. ostendimus: Ergo habitus fidei non potest aliquid falsum attingere, nec proinde aliquis potest uti fide ad eliciendum assensum falsum & erroneum.

110. Secundo probatur eadem Major: Si fides esset principium assensus falsi & erronei, Deus esset causa falsitatis & erroris, saltem mediater: non minus quam si lumen naturale, & habitus primorum principiorum, essent causa assensus falsi & erronei, talis error & falsitas in Deum ut authorem reducerentur: Sed hoc non est admittendum: Ergo nec illud.

111. Dices: ars sophistica est à Deo: Sed illa inclinatur ad falsum, & ad decipiendum: Ergo aliquis habitus ad falsum inclinans, potest esse à Deo.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ars enim sophistica solum docet intelligere & cavere fallacias, non verò ad fallendum inclinatur: imò nulla potest dari ars, quæ ad mentiendum, vel decipiendum inclinet: quia ut docet S. Thomas infra quæst. 95 art. 1. ad 2. & quæst. 169, art. 1. ad 4. post D. Chrysostomum homil. 56. in Matt. non sunt veræ artes dicende: quæ non sunt de bono & necessario objecto.

112. Probatur tertio: Virtus intellectualis non potest inclinare ad falsum assensum: Sed fides est virtus intellectualis: Ergo ad falsum assensum inclinare nequit, nec in ipsum influere. Minor est certa: Major verò suadet. Omnis virtus debet

Tom. IV.

A esse perfectio suæ potentie in ordine ad suum obiectum; sicut virtus moralis, quæ est in voluntate, vel appetitu, ipsum perficit ad bonum attingendum: Sed obiectum intellectus est verum: Ergo omnis virtus intellectualis perficit intellectum in ordine ad verum, subindeque ad falsum inclinare non potest. Unde S. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 2. ad 3. ait: *Soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum.* Ex quo ibidem infert, opinionem & suspensionem non esse virtutes intellectuales, quia indifferenter se habent ad verum vel falsum.

B Quarto: Lumen fidei est singularis quedam participatio divini luminis, & quasi participatio luminis beatifici, & ut ait D. Bernardus, *Voluntaria quadam & certa prælibatio nondum propagata veritatis*: Ergo sicut lumen divinum, & beatificum, ad verum sic determinata sunt ut falsum assensum producere nequeant, nec ad ipsum intellectum inclinare, ita & lumen fidei.

113. Denique probatur eadem Major: Si lumen fidei posset esse causa assensus falsi, non esset consentaneum fini quæ à Deo intenditur in eius infusione, scilicet ut homines eo mediante summa cum fiducia & certitudine captiverent intellectum in obsequium Dei: posset enim homo aliquando in tali captivitate & obsequio decipi, credendo verum id quod falsum est subindeque non teneretur summam in eo habere fiduciam: Ergo &c.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Potest aliquis elicere actum virtutis moralis, vel Theologicæ, circa illud quod prudenter existimat esse materiam talis virtutis, quamvis de facto non sit eius materia: Ergo etiam potest quis elicere actum fidei divine circa illud, quod prudenter judicat à Deo revelatum esse, licet de facto revelatum non sit, subindeque fidei potest subesse falsum per accidens & ex parte credentis. Consequentia videtur legitima à parietate rationis. Antecedens verò variis exemplis suadet. Potest enim quis elicere actum misericordie circa pauperem fictum, quæ verum pauperem existimat; & adorare hostiæ, quam prudenter existimat esse consecratam, quamvis ex malitia sacerdotis consecrata non sit. Idem patet in virtutibus Theologicis: nam si aliquis diligat hominem, propter sanctitatem quam in eo esse existimat, tunc actus dilectionis procedit ex vera charitate Theologica, etiam si ille non sit sanctus, sed hypocrita. Item qui existimaret invincibiliter Deum esse videndum oculis corporeis, & hanc visionem speraret ut premium suorum operum, actum spei eliceret, quamvis in re non ita sit.

114. Respondeo concessa Antecedente, negando consequentiam & parietatem: hoc enim inter virtutes quæ sunt in intellectu, & eas quæ resident in appetitu aut voluntate, reperitur discrimen, quod primæ excludunt totaliter falsum, non autem secundæ, ut declarat D. Thomas hic art. 3. ad 1. his verbis: *Dicendum quod quia verum est bonum intellectus, non autem est bonum appetitivæ virtutis, ideo omnes virtutes quæ perficiunt intellectum, excludunt totaliter falsum; quia de ratione virtutis est quod se habeat solum ad bonum. Virtutes autem perficientes partem appetitivam, non excludunt totaliter falsum: potest enim aliquis*

Ecce ii

secun-

secundum iustitiam aut temperantiam agere, habens aliquam falsam opinionem de eo circa quod agit: & ita cum fides perficiat intellectum, spes autem & charitas appetitivam partem, non est similis ratio de eis.

Circa quam doctrinam Cajetanus hæc Novitio Theologo suggerit, ut intelligat quomodo falsa opinio itare possit cum operatione iustitiæ, & aliarum virtutum moralium: Animadvertet (inquit) quod contingit aliquem falso credere absque culpa sua, aliquem sibi esse debitorem, vel e converso, & operari ad illum secundum iustitiam; & similiter credere se non indigere cibo aut potu, & operari secundum temperantiam, & sic de alijs. Et videbis virtutes appetitivas non totaliter excludere falsam opinionem de eo circa quod agitur, ut in littera dicitur. Ex quibus habes manifestam differentiam quæ inter virtutes morales & intellectuales reperitur: illæ enim non versantur circa verum, sed circa bonum, & consequenter non respiciunt per se & formaliter veritatem, & possunt secum admittre per accidens aliquam falsitatem; istæ verò cum perficiant intellectum in ordine ad cognitionem veri, nullam etiam per accidens admittunt falsitatem. Unde D. Thomas §. præcedenti citatus, ait quod soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum. Sicut ergo, ut aliquid cognoscatur per intelligentiam, aut scientiam, non sufficit ut iudicetur esse sic cognoscibile & verum, sed requiritur ut revera ita cognoscibile & verum sit: ita ad hoc ut aliquid fide divinâ credatur, non satis est quod prudenter existimetur à Deo revelatum esse, sed præterea requiritur ut sit revera à Deo revelatum, atque adeo verum.

118.

Dicitur: Prudentia est virtus intellectualis, & tamen potest ferri in falsum; prudenter enim existimare possum pecunias Joannis esse meas, & ut tares elargiri pauperibus: item prudentia dicitur adorandam esse hostiam quam elevat sacerdos, & tamen hoc iudicium potest esse falsum; nam potest contingere, ut revera non sit consecrata, aut propter defectum potestatis, si qui illam elevat non est vere baptizatus, aut sacerdos, vel propter defectum intentionis, quia noluit eam consecrare: Ergo licet fides sit virtus intellectualis, ei tamen per accidens, & ex parte credentis, potest subesse falsum, credendo aliquid esse revelatum à Deo, licet de facto revelatum non sit.

119.

Respondeo quod licet prudentia possit subesse falsum, speculative, non tamen falsum practice, quia est virtus intellectualis practica: unde licet iudicium illud speculative, quo iudicio pecunias non meas, esse meas, vel hostiam esse consecratam, quæ revera consecrata non est, sit falsum; istud tamen iudicium practicum & prudentiale, quo iudicio me posse facere eleemosynam ex pecuniis, quas prudenter iudico esse meas, vel adorare hostiam, quam prudenter iudico esse consecratam, practice verum est; unde potest esse regulariter operationis: fides verò, ut infra dicemus, simul practica & speculativa est, & sic ei nec practice, nec speculative falsum subesse potest.

Objicies secundò: Si Episcopi aliqui provincie proponerent aliquid tanquam de fide divina, quod tamen non esset de fide, tunc quilibet de populo, præsertim rustici, teneretur illud credere. Sed non fide duntaxat humanâ, quandoquidem ipsis proponeretur credibile fide divinâ: ergo fides

divinâ, & per consequens fieri potest, quod fides divina per accidens, & supposita aliqua falsâ existimatione, in falsum inclinet.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: in illo enim casu rustici non tenerentur credere fide divinâ quæ ipsis proponerent Episcopi ut fide divinâ credenda, sed fide duntaxat humanâ, quia si essent falsa, non essent credibilia fide divinâ, sed tantum humanâ.

Si autem infes, & dicas, quod si illi rustici dissentirent tali propositioni, à Prælati & Doctoribus Ecclesiæ propositæ, absolute essent dicendi hæretici: Ergo quando eliciunt assensum circa illam, talis assensus est fidei infusæ; siquidem dissensus hæreticus directe & immediate assensui fidei infusæ opponitur.

Respondeo quod rustici illi, tali propositioni dissentientes, non essent hæretici formaliter, sed tantum virtualiter & argutivè: quia existimantes illam esse veram, & à Deo revelatam, atque ut talem ab Ecclesiâ propositam, eo ipso quod illi dissentirent, essent ita dispositi quantum ad affectum, ut divino testimonio, & Ecclesiæ propositioni, nollent præbere assensum, subindeque si non in re saltem quantum ad affectum, censerentur hæretici.

Objicies tertio: Fides antiquorum fuit quod Christus esset nasciturus, & hæc fides duravit in multis, ut quæ ad prædicationem Evangelij: Sed Christo jam nato, etiam ante Evangelij promulgationem, falsum erat Christum nasciturum esse. Ergo fidei potest subesse falsum per accidens, & ex parte credentis. Item unum de pertinentibus ad fidem est, ut credamus sub sacramento altaris verum Christi corpus contineri: Sed contingere potest, quando non recte consecratur, quod non sit ibi verum corpus Christi, sed solum panis: Ergo fides per accidens ad falsum ferri & extendi potest.

Ad primam instantiam respondet S. Thomas hic art. 3. ad 3. quod hoc ad fidem credentis pertinebat post Christi nativitatem, quod crederet eum quandoquidem nasci: sed illa determinatio temperis in qua describatur, non erit ex fide, sed ex conjectura humana; possibile est enim ex conjectura humana hominem fidelem falsum aliquid assumere, sed quod ex fide falsum existimet, hoc est impossibile. Unde sicut si quis continuaret actum, quo vult dare eleemosynam, ut subleget miseriam pauperis, & postea, perseverante hoc proposito, affectaret simul inanem gloriam, talis actus, quantum ad substantiam semper procederet à misericordia, modus tamen eius esset à vana gloria, & inordinato affectu, ita pariter, si Iudæus ante nativitatem Christi haberet hunc actum, Christus nascetur, illumque post Christi nativitatem continuaret, talis assensus post Christi nativitatem, esset quidem à fide, quantum ad substantiam, sed modus eius ab alio habitu petendus esset, scilicet ab humana opinione & conjecturis, quibus potest subesse falsum.

Ad secundam respondet idem S. Doctor solut. ad 4. quod fides credentis non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum: unde si non sit recte consecratum, fides non suberit propter hoc falsum.

Circa quam doctrinam bene monet Cajetanus ut diligenter advertas, ne dum audis quod fides non respicit has vel illas species, sed hoc solum quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibili.

126. sensibilibus, incidat in errorem dicentium, quod hostia quæ adoranda offertur in Ecclesia, sub conditione solum, nempe si est verè consecrata, non verò absolute, adoranda sit: ad hoc enim ut fidelis eam absolute adorare teneatur, quod verè quod habeat certitudinem moralem, quod verè consecrata sit, talis enim certitudo sufficit ad iudicium prudeniale, quod est proxima regula dirigens in suis operationibus omnes virtutes morales, inter quas præcipuum tenet locum religio.

127. Obijcies quarto: Potest eri syllogismus in quo una ex præmissis sit vera, & de fide, & altera falsa, subindeque conclusio etiam sit falsa, ut si quis Eutyechianus argumentaretur sic: *In quocumque est unica hypostasis, est unica natura: atqui in Christo est unica hypostasis: ergo & unica natura*: Sed tunc assensus conclusionis falsæ proficitur tanquam effectus ab assensu præmissarum: Ergo cum una ex illis sit de fide, assensus fidei, saltem ut cum alio actu falso conjunctus, in falsum influere & inclinare potest.

128. Propter hoc argumentum Magister Victoria in manuscriptis, super art. 3. hujus questionis docet, quod sicut Deus, qui est summa bonitas, causat defectus naturales; v. g. claudicationem tibie, mediatè & indirectè, id est mediâ causâ secundâ deficiente; ita fides, sive assensus illius, mediatè, & indirectè, mediante scilicet alio actu falso, cui potest esse conjunctus, in actum falsum influere potest.

129. Sed hæc doctrina displicet aliis Thomistis, & merito: Nam nulla causa potest influere in aliquem effectum, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, nisi contineatur aliquo modo sub objecto formali causalitatis illius, ut constat inducivè in omni causâ. Sed sub objecto formali fidei nullatenus potest contineri actus falsus, ut supra ostendimus: Ergo fides in illum, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, influere nequit.

130. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio, exemplo adducto de divina causalitate: nam licet Deus dicatur causa actualitatis & entitatis, cum qua conjungitur defectus, sive naturalis, sive moralis, non tamen dicitur, etiam per accidens, mediatè, aut indirectè, causa defectus naturalis, vel moralis: unde in nullo sensu potest verificari, quod Deus sit causa peccati, quamvis sit causa actus & entitatis peccati; & hoc non alia ratione, nisi quia nullus defectus, sive moralis, sive naturalis, continetur sub objecto formali causalitatis divinæ, ut fusi ostendimus in Tractatu de voluntate Dei. Pariter ergo, si sub objecto formali fidei nullatenus falsum continetur, impossibile erit quod fides in aliquem assensum falsum influat, etiam per accidens, mediatè, vel indirectè. Addo quod cum ex vero semper sequatur verum, ex assensu fidei, qui semper est verus, nunquam potest sequi falsâ conclusio. Unde

131. Respondent secundo Bannez, Serra, & alij ex nostris Thomistis, in prædicto syllogismo propositionem, quæ est de fide, esse quidem causam assensus conclusionis, quantum ad substantiam, sed non quoad modum, seu falsitatem. Sicut (inquiunt) cum aliquis egregius scriptor utitur calamo non bene aptato ad scribendum, scriptio quantum ad substantiam, inscriptorem, ut in causam principalem, modus verò seu deformitas eius, in defectum instrumenti reducitur.

Tom. IV.

A Sed hæc etiam solutio displicet: quia in quolibet syllogismo præmissæ, quæ influunt in conclusionem, eam causant non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad unionem extremitatum, quæ fit in illa ex vi unionis illarum cum medio, quæ in præmissis facta est; Sed veritas vel falsitas conclusionis, consistit in illa unione extremitatum, quæ fit in illa, ex vi unionis illarum cum medio, quæ in præmissis facta est: Ergo si in prædicto syllogismo ambæ præmissæ effectivè influant in conclusionem, eam causant, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quoad modum, seu falsitatem quæ in illa reperitur. Unde hac reiectâ solutione,

132. Ad objectionem respondeo, quod in prædicto syllogismo conclusio falsa nullo modo causatur à propositione fidei, sed solum à propositione naturali falsâ, & à mala applicatione intellectus, malè detorquentis propositionem veram, & de fide certam, ad conclusionem falsam & erroneam: verum enim per se non tendit nec inclinat nisi in verum, nec nisi veri semen est, & principium, & per accidens est, & contraria ipsius naturam, quæ ad assensum falsum detorqueatur.

133. Dices: Causalitas assensus præmissarum circa assensum conclusionis, in eo solum consistit, quod posito assensu præmissarum, & notitiâ bonæ illationis, necessitetur intellectus ad assentiendum conclusioni, saltem specificativè, ita ut nō possit dissentire, stante illo assensu: At hoc totum reperitur in discursu facto ex una propositione fidei: Ergo talis propositio causat, saltem partialiter, assensum conclusionis falsæ, subindeque in falsitatem influat.

134. Respondeo negando Majorem: causalitas enim conclusionis non in eo solum consistit, sed ulterius requirit, ut assensus præmissarum, non solum ex applicatione discurrerentis, sed etiam per se sit principium in quo veritas conclusionis ex natura rei contineatur, tanquam in semine naturali, valente per se ad illam elicendam, & vim suam exercente per bonam illationem. At hoc non fit in syllogismo adducto, sed ipsemet discurrerens, per malam applicationem assensus veri, est sibi ipsi causa assensus falsi: neque enim eo ducit per se assensus verus, neque in eo continetur virtualiter assensus falsus, ut neque falsâ propositio continetur virtualiter in vera; sed per accidens eo detorqueatur per abusum malè applicantis, & malè connectentis assensum verum cum alio assensu falso, qui per se ducit ad falsum conclusionem.

ARTICVLVS V.

Vtrum obscuritas pertineat ad rationem formalem fidei divinæ?

135. Divus Thomas ait. 4. huius questionis docet, objectum fidei esse non visum, quia est cognitum per extrinsecam revelationem primæ veritatis. Cuius doctrinæ occasione Theologi quærent in præsentī, quomodo obscuritas, seu ratio non visi, pertineat ad formalem rationem fidei divinæ? Pro cuius intelligentia.

136. Notandum est, quod duplex obscuritas, seu ratio non visi, potest in ipsa fide distingui: altera ex parte objecti formalis, seu mediij cui innititur, & consistit in eo quod tale medium, tametsi causet

Ee iij

fec